CENTRALNA KOMISJA EGZAMINACYJNA

Arkusz zawiera informacje prawnie chronione do momentu rozpoczęcia egzaminu.

WYPEŁNIA ZDAJĄCY

KOD

PESEL

Miejsce na naklejkę.
Sprawdź, czy kod na naklejce to **M-100**.
Jeżeli tak – przyklej naklejkę.
Jeżeli nie – zgłoś to nauczycielowi.

Egzamin maturalny ***Formuła 2023***

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Poziom rozszerzony

Symbol arkusza
MWOP-R0-**100**-2406

DATA: **7 czerwca 2024 r.**

GODZINA ROZPOCZĘCIA: **9:00**

CZAS TRWANIA: **180 minut**

LICZBA PUNKTÓW DO UZYSKANIA: **60**

Przed rozpoczęciem pracy z arkuszem egzaminacyjnym

1. Sprawdź, czy nauczyciel przekazał Ci **właściwy arkusz egzaminacyjny**, tj. arkusz we **właściwej formule**, z **właściwego przedmiotu** na **właściwym poziomie**.
2. Jeżeli przekazano Ci **niewłaściwy** arkusz – natychmiast zgłoś to nauczycielowi. Nie rozrywaj banderol.
3. Jeżeli przekazano Ci **właściwy** arkusz – rozerwij banderole po otrzymaniu takiego polecenia od nauczyciela. Zapoznaj się z instrukcją na stronie 2.

Układ graficzny
© CKE 2022

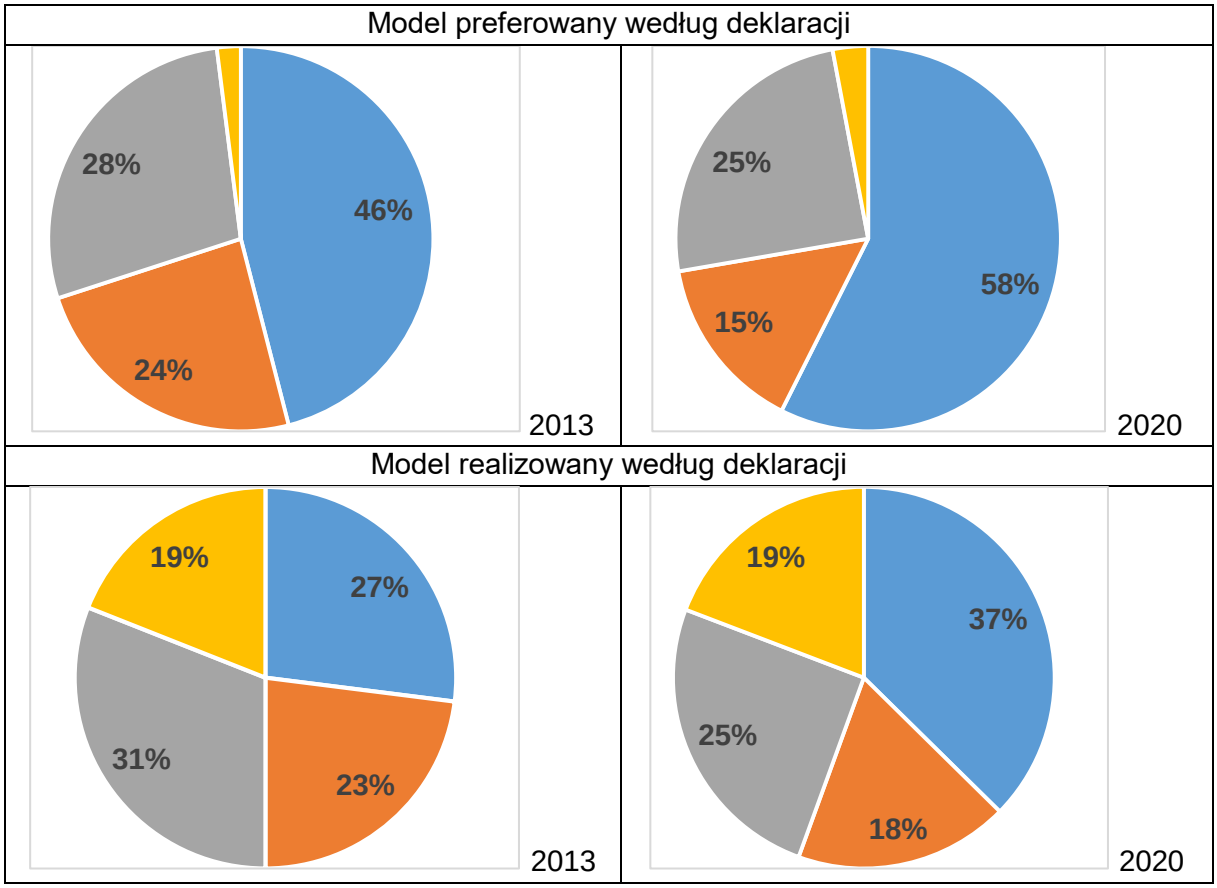
Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 30 stron (zadania 1–22).
   Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Na pierwszej stronie arkusza oraz na karcie odpowiedzi wpisz swój numer PESEL
   i przyklej naklejkę z kodem.
3. Rozwiązania i odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
4. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
5. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
6. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie będą oceniane.
7. Możesz korzystać z kalkulatora prostego.

Zadania egzaminacyjne są wydrukowane na następnych stronach.

Zadanie 1.

Wykresy. Modele rodziny w polskim społeczeństwie (2013 i 2020 rok)

Partnerski – małżonkowie (partnerzy) pracują zawodowo i oboje w równym stopniu zajmują się domem i dziećmi.

Tradycyjny i odwrócony – tylko jedno z małżonków (partnerów) pracuje zawodowo, a drugie zajmuje się prowadzeniem domu i wychowywaniem dzieci; w modelu tradycyjnym pracuje zawodowo mąż (partner), a w odwróconym – żona (partnerka).

Mieszany – małżonkowie (partnerzy) pracują zawodowo, a prowadzeniem domu i wychowywaniem dzieci zajmuje się jedno z nich.

Inne odpowiedzi oraz odpowiedź: „trudno powiedzieć”.

Na podstawie: *Model życia małżeńskiego Polaków,* „Komunikat z Badań CBOS” 2020, nr 157, s. 3, 5.

Zadanie 1.1. (0–1)

Uzasadnij, że tylko w mieszanym modelu rodziny założono <u>niesymetryczny</u> podział obowiązków między małżonkami (partnerami).

……

……

……

……

Zadanie 1.2. (0–1)

Na podstawie wykresów oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Model partnerski jest jedynym modelem rodziny, który w obu badaniach deklarowany jest częściej jako preferowany niż realizowany.	**P**	**F**
2.	Odsetek wskazań modelu partnerskiego – zarówno w kwestii preferencji, jak i realizacji – wzrósł w latach 2013–2020 o ponad 20%.	**P**	**F**

Zadanie 2.

O społeczeństwie Tuaregów

Nie wiadomo, skąd pochodzą, jak i dlaczego pojawili się na pustyni. Legenda tuareska opowiada, że siłą sprawczą, która zjednoczyła dawno temu tuareskie rody, była kobieta – Tin Honan. Arabowie nazywają ich Tuaregami, sami mówią o sobie *Kel Tamasheq* – mówiący językiem tamaszek lub po prostu wolni ludzie. Bo właśnie wolność i niezależność ukochali sobie najbardziej. Dlatego ich królestwo sięga tam, gdzie kończą się piaski pustyni i pastwiska sahelu. Nic sobie nie robią z granic Libii, Algierii, Mali czy Nigru – od ponad tysiąca lat przemierzają Saharę. Największe znaczenie ma dla nich rodzina, a także stada wielbłądów i kóz. Gdyby nie wielbłądy, rozrzucona po Saharze społeczność Tuaregów nie miałaby szansy funkcjonować, dlatego zwierzęta te cieszą się szczególnym szacunkiem i są nie tylko środkiem transportu, ale także prezentem na rodzinnych uroczystościach, ślubach i pogrzebach. Rodziny tworzą klany – *taousit*, dowodzone przez amrara, natomiast te klany – konfederacje klanów, dowodzone przez *amenokala*. W XIV wieku przeszli na islam. Kobiety mają bardzo wysoki status społeczny, a mężczyźni zasłaniają twarz.

Na podstawie: www.fotografwpodrozy.pl

Zadanie 2.1. (0–1)

Uzasadnij, że społeczeństwo przedstawione w tekście to społeczeństwo nomadyczne.

…….……

…….…….....

Zadanie 2.2. (0–1)

Sformułuj – w każdej z podanych kwestii – argument na rzecz tezy: *Typowo patriarchalny charakter społeczeństwa opisanego w tekście jest dyskusyjny*.

Kwestia pamięci społecznej – ……...…….

……

Kwestia stosunków społecznych – ……

……

Zadanie 3.

Rodzaje wzorców zachowań społecznych

Obyczaj to termin używany najczęściej na określenie charakterystycznej i powszechnej w danej grupie społecznej (kulturowej) prawidłowości zachowaniowej bądź rzadziej – na oznaczenie pewnego rodzaju norm społecznych (nakazów i zakazów) lub reguł wyznaczających określone sposoby postępowania. […] Istniejące w refleksji nad obyczajem różnice w jego rozumieniu nie polegają wyłącznie na „zachowaniowym" i „świadomościowym" ujęciu. […] Jest zachowaniem wymaganym, którego nieprzestrzeganie wywołuje niezadowolenie innych ludzi w społeczności, naganę lub karę.

Zwyczaj wyjaśnia się na ogół jako przyjęty w danej grupie społecznej sposób zachowania się jej członków w określonych sytuacjach, od którego odchylenia nie budzą sprzeciwu i nie spotykają się z negatywnymi reakcjami otoczenia. […] W perspektywie genetycznej podkreśla się, że u podstaw wyodrębnienia zwyczajów stoją zwykle nawyki, czyli indywidualne, własne wzory zachowań, pojawiające się nieświadomie i podejmowane bezrefleksyjnie, automatycznie. […] Niektóre z nawyków indywidualnych mogą się upowszechnić, stając się zwyczajami zbiorowymi lub inaczej – społecznymi.

Słownik etnologiczny, red. Z. Staszczak, Warszawa – Poznań 1987, s. 262–263, 388–389.

Zadanie 3.1. (0–1)

Wyjaśnij, na czym polegają różnice między wzorcami zachowań społecznych opisanymi w tekście.

- ……
  ……
  ……
- ……
  ……
  ……

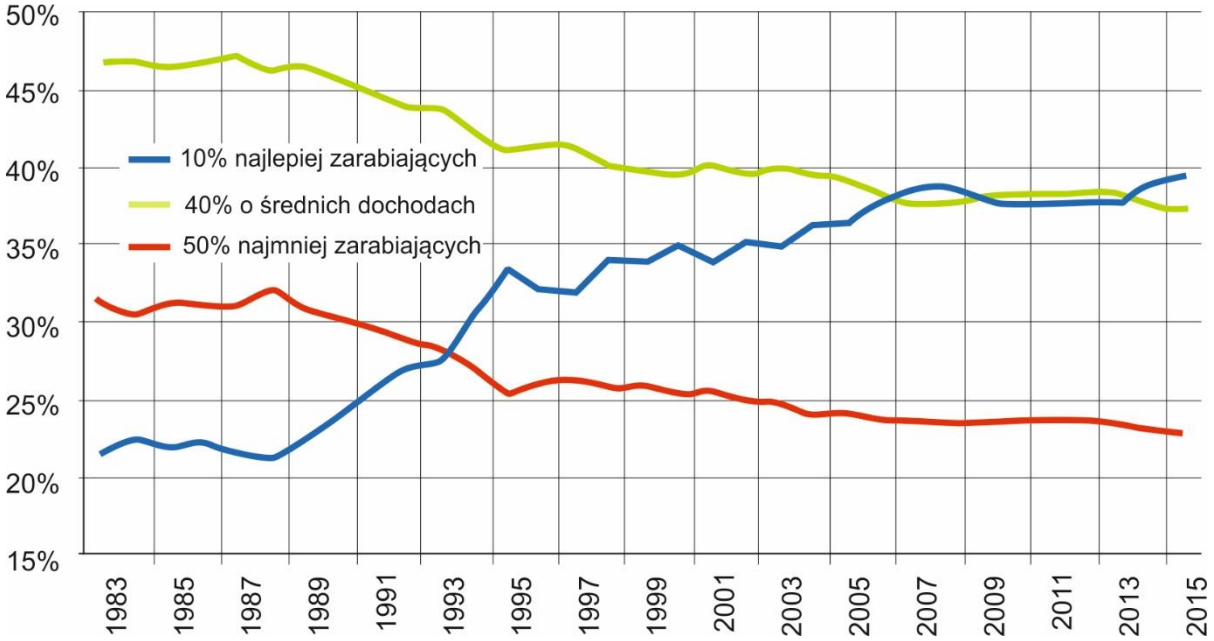
Zadanie 3.2. (0–1)

Podaj nazwy dwóch – innych niż opisane w tekście – rodzajów norm społecznych.

- ……
- ……

Zadanie 4.

Wykres. Kategorie wyodrębnione ze względu na dochód w Polsce w latach 1983–2015

www.forbes.pl

Zadanie 4.1. (0–1)

Rozstrzygnij, czy dane przedstawione na wykresie świadczą o wzroście rozwarstwienia dochodów w Polsce w XXI wieku. Odpowiedź uzasadnij, przytaczając właściwe z tych danych.

Rozstrzygnięcie – ……

Uzasadnienie – ……...

……

……

……

Zadanie 4.2. (0–1)

Odnosząc się do transformacji ustroju gospodarczego, wyjaśnij przyczynę dynamicznych zmian w strukturze dochodowej społeczeństwa polskiego w ostatniej dekadzie XX wieku.

……

……

……

……

Zadanie 5.

O prawach autorskich do książki

Alice Urbach urodziła się w 1886 roku w mieszczańskiej rodzinie żydowskiej. […] W 1935 roku monachijskie wydawnictwo rozpoczęło sprzedaż jej 500-stronicowego dzieła pod tytułem: „Tak gotuje się w Wiedniu. Książka o gotowaniu i prowadzeniu kuchni domowej” […]. Pozycja była rozchwytywana. Wielokrotnie ją dodrukowywano. […]

Wnuczką Alice jest Karina Urbach, niemiecka historyk, która wykłada w USA i Wielkiej Brytanii. Szukając materiałów do książki o międzywojennym Wiedniu, natknęła się na informacje o babci. Zaczęła poszukiwania w archiwach Wiednia, Londynu i Waszyngtonu. Dowiedziała się m.in. o jej trzech siostrach. Jedna została zamordowana w łódzkim getcie, a dwie [–] w Treblince. Dotarła też do listu, w którym Alice pisała o szoku, jakiego doznała latem 1949 roku, gdy odwiedziła Wiedeń. Nie było już synagogi, a w witrynie księgarni zobaczyła swoją książkę kucharską, tyle że pod innym nazwiskiem [Rudolpha Rösha, wcześniej działacza nazistowskiej organizacji rolniczej]. […] Dowiedziała się, że babcia pisała w 1974 roku do wydawnictwa w tej sprawie. Odpowiedziało jej [ono] jedynie, że w czasie działań wojennych spłonęły archiwa i nie ma dowodu, kto jest autorem. […]

Na początku października [2020 r.] w niemieckich księgarniach ukazała się „Książka Alice. Jak naziści ukradli książkę kucharską mojej babci”. […] Po 80 latach […] [wydawnictwo] zareagowało: „oceniamy działania ówczesnego zarządu wydawnictwa za moralnie niedopuszczalne”, a 15 października [2020 r.] przekazało ono prawa do książki jedynym spadkobiercom Alice […].

Naziści ukradli jej książkę, „Tygodnik ANGORA” 2020, nr 46, s. 81.

Zadanie 5.1. (0–1)

Na podstawie tekstu sformułuj argument uzasadniający, że antysemityzm może prowadzić do eksterminacji.

……

……

……

Zadanie 5.2. (0–1)

Na podstawie tekstu sformułuj dwa argumenty uzasadniające, że ocena wyrażona w podkreślonym fragmencie tekstu jest zasadna również wobec działań wydawnictwa w okresie ponazistowskim.

- ……

……

……

- ……

……

……

Zadanie 6.

O jednym ze spojrzeń na funkcjonowanie człowieka

Rodzimy się w danym miejscu i czasie, w kulturze, która w dużym stopniu określa sposób postrzegania przez nas realności, nasze obyczaje i reakcje. Liczba w pełni racjonalnych wyborów, które podejmujemy w trakcie naszej egzystencji, jest mocno ograniczona. […] I tak być musi, gdyż w innym wypadku nie moglibyśmy funkcjonować. Instynkty, które determinują reakcje zwierzęcia, w przypadku człowieka zastąpione są w dużej mierze przez cywilizacyjne nawyki. […]

Cywilizacja, czyli kultura, to wielopokoleniowy proces, który formuje nas, ale na który w sensie indywidualnym wpływ mamy znikomy. Występuje ona w konkretnych odmianach; najbliższe człowiekowi kulturowe środowisko współcześnie określane jest przez jego naród.

[…] Epoka nowoczesna, wraz z gwałtownym rozwojem cywilizacji materialnej, postawę [buntu] wprowadziła do centrum naszej kultury. […] Dominującą obecnie ideologię […] określić możemy jako doktrynę emancypacji. Emancypacja jest słowem kluczem, fetyszem współczesności. [Głosi ona], że ludzie dowolnie mogą ukształtować siebie samych i świat. Posiadamy jakoby samostwarzające się kompetencje, a rzeczywistość wokoło to bierna materia czekająca na formy, które jej nadamy. Takie podejście zakładać musi, że człowieka niewoli jakakolwiek tożsamość. I to prawda. Wszystko, co nadaje istnieniu formę, stanowi równocześnie jego ograniczenie. [Ideolodzy emancypacji] nie przejmują się tym. […] Upajają się wizją niszczenia złego porządku, a więc tradycyjnej, istniejącej cywilizacji. Po jej likwidacji z poczwarki obecnego człowieka ma się wykluć motyl przyszłego idealnego istnienia.

B. Wildstein, *Polska na mapie kulturowej wojny*, „Sieci” 2020, nr 46, s. 68–69.

Zadanie 6.1. (0–1)

Rozstrzygnij, czy pierwszy akapit tekstu można zinterpretować jako dotyczący procesu socjalizacji. Odpowiedź uzasadnij, odnosząc się do pojęcia internalizacji (uwewnętrznienia) jako stadium konformizmu.

Rozstrzygnięcie – ……

Uzasadnienie – …….....

…….....

…….....

Zadanie 6.2. (0–1)

Sformułuj dwa argumenty uzasadniające tezę, że autor w przytoczonym tekście <u>nie utożsamia się</u> z postawami związanymi z ideologią liberalną.

- ……

…….....

…….....

- ……

…….....

…….....

Zadanie 7.

Materiał 1. Infografika. Proces uchwalenia *Konstytucji RP*

Na podstawie: infografiki.onet.pl

Materiał 2. Przepisy art. 125 *Konstytucji RP*

1. W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa może być przeprowadzone referendum ogólnokrajowe.
3. Jeżeli w referendum ogólnokrajowym wzięło udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania, wynik referendum jest wiążący.

Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483, z późn. zm. (stan prawny na 17 kwietnia 2024 r.).

Zadanie 7.1. (0–1)

Wpisz litery, którymi w materiale 1. oznaczono daty rozpoczęcia i zakończenia *vacatio legis* dla aktu prawnego wskazanego w tym materiale.

Rozpoczęcie – ……

Zakończenie – ……

Zadanie 7.2. (0–1)

Wyjaśnij, dlaczego określenie „głosowanie posłów” użyte w materiale 1. <u>jest błędne</u>.

……

……

……

Zadanie 7.3. (0–1)

Wyjaśnij, dlaczego w odniesieniu do referendum wskazanego w materiale 1. nie zastosowano przepisów prawnych przytoczonych w materiale 2.

……..…….……

……..……..……

……..…….……

Zadanie 8.

Tabela. Wyniki wyborów do izby pierwszej parlamentu Wielkiej Brytanii z 2015 r.*

Partia	% głosów	liczba mandatów
Partia Konserwatywna (CON)	36,9%	331
Partia Pracy (LAB)	30,4%	232
Partia Niepodległości Zjednoczonego Królestwa (UKIP)	12,6%	1
Szkocka Partia Narodowa (SNP)	4,7%	56
ogółem liczba mandatów	–	650

Na podstawie: parties-and-elections.eu

* W tabeli przedstawiono wyłącznie formacje, które uzyskały min. 10% głosów lub min. 10 mandatów.

Zadanie 8.1. (0–1)

Uzupełnij zdania – podaj nazwy izby parlamentu (1.) oraz systemu wyborczego (2.).

Podane rezultaty dotyczą wyborów do Izby **(1.)** …….. . Mają one charakter powszechny, bezpośredni i równy, a są przeprowadzane w głosowaniu tajnym według systemu **(2.)** ……. .

Zadanie 8.2. (0–2)

Wyjaśnij, jak system wyborczy wpływa na dysproporcję między odsetkiem głosów oddanych na każdą z wymienionych partii a liczbą mandatów uzyskanych przez tę partię.

UKIP – ……..

……..……..

……..……

SNP – ……..……

……..……

……..……

Zadanie 9.

O ograniczeniach w prawie wyborczym

– Czy ktokolwiek powinien być wykluczony z prawa do głosowania?
– Zwyczajne wykluczenia funkcjonujące w większości demokracji to dzieci, przestępcy i mieszkańcy obcokrajowcy. […] Argumentem na rzecz wykluczenia z głosowania przestępców odbywających karę pozbawienia wolności jest, że […] utracili wszelkie prawo do wypowiadania się w [sprawach publicznych].

D. Beetham, K. Boyle, *Demokracja. Pytania i odpowiedzi*, Toruń 1994, s. 40–41.

Zadanie 9.1. (0–1)

Dokończ zdanie. Zaznacz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Ograniczenie powszechności prawa wyborczego dotyczące wieku jest określane jako

A. abolicja.

B. jeden z cenzusów.

C. klauzula zaporowa.

D. bierne prawo wyborcze.

Zadanie 9.2. (0–1)

Rozstrzygnij, czy ograniczenie, którego opis podkreślono w tekście, jest powszechną zasadą w polskim prawie wyborczym. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie – ……

Uzasadnienie – ……...

……...

……...

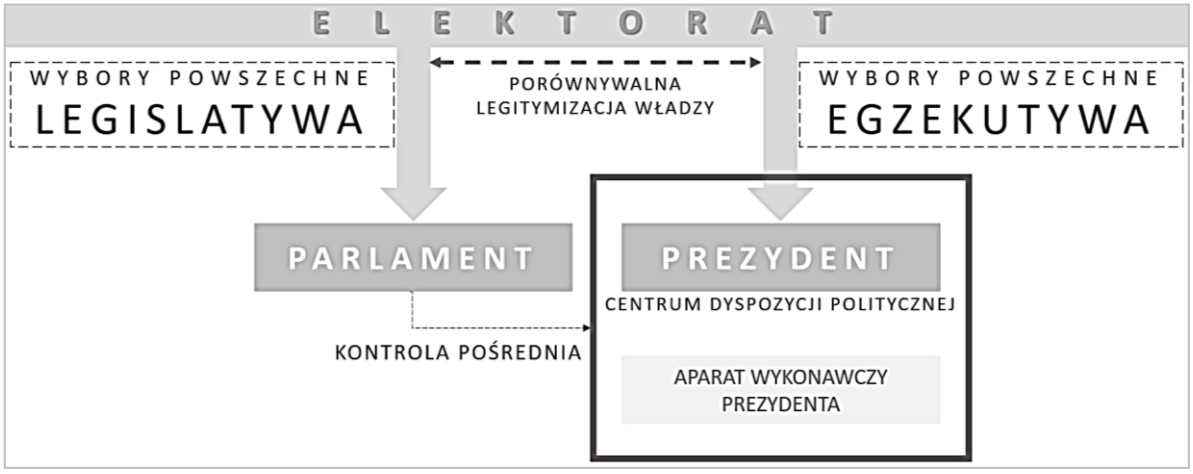
Zadanie 10.

Materiał 1. Przepisy prawne z konstytucji jednego z państw

Art. 10. Władza państwowa w Federacji Rosyjskiej sprawowana jest na zasadzie podziału na władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Organy władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej są niezależne.
Art. 83.1. Prezydent Federacji Rosyjskiej:
a) powołuje Przewodniczącego Rządu Federacji Rosyjskiej, którego kandydatura została zatwierdzona przez Dumę Państwową na wniosek Prezydenta Federacji Rosyjskiej, a także odwołuje Przewodniczącego Rządu Federacji Rosyjskiej ze stanowiska […].
Art. 84. Prezydent Federacji Rosyjskiej:
b) rozwiązuje Dumę Państwową w przypadkach i w trybie przewidzianych przez Konstytucję Federacji Rosyjskiej […].
Art. 117.1. Rząd Federacji Rosyjskiej może podać się do dymisji, a Prezydent [Federacji Rosyjskiej] może ją przyjąć, bądź odrzucić.
2. Prezydent Federacji Rosyjskiej może zdymisjonować Rząd Federacji Rosyjskiej.
3. Duma Państwowa może wyrazić wotum nieufności dla Rządu Federacji Rosyjskiej. […]

biblioteka.sejm.gov.pl (w tekście aktu uwzględniono stan prawny na 1 grudnia 2021 r.).

Materiał 2. Schemat. Legislatywa i egzekutywa w jednym z typów systemu politycznego

Na podstawie: *Społeczeństwo i polityka. Podstawy nauk politycznych*, red. K.A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski, t. II: *Współczesne systemy rządów*, Warszawa 2017, s. 31.

Zadanie 10.1. (0–2)

Rozstrzygnij, czy system polityczny, którego dotyczą przytoczone przepisy prawne, jest przykładem typu systemu politycznego przedstawionego na schemacie. Odpowiedź uzasadnij, formułując dwa argumenty – w każdym z nich odwołaj się do obu materiałów.

Rozstrzygnięcie – ……

Uzasadnienie:

- ……

……

……

……

- ……

……

……

……

Zadanie 10.2. (0–1)

Uzupełnij zdania – wpisz oznaczenia właściwych przepisów prawnych z materiału 1.

Uprawnienie głowy państwa będące formą realizacji funkcji kreacyjnej uregulowano w artykule **(1.)** …… . Uprawnienie organu władzy ustawodawczej będące formą realizacji funkcji kontrolnej uregulowano w artykule **(2.)** …… .

Zadanie 11.

Materiał 1. Przepisy prawne z *Konstytucji PRL*

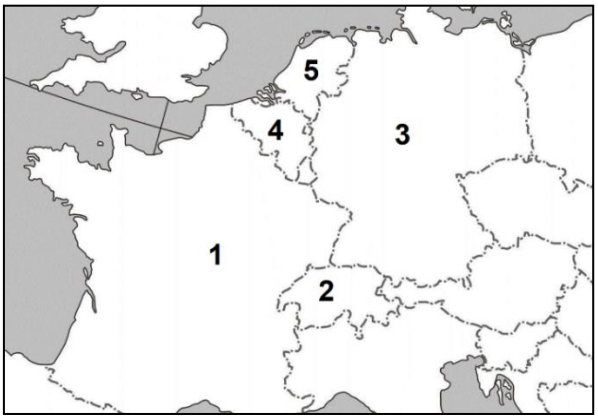
Art. 29.1. Sejm wybiera ze swojego grona na pierwszym posiedzeniu Radę Państwa w składzie: Przewodniczący Rady Państwa, czterej zastępcy Przewodniczącego, Sekretarz Rady Państwa, jedenastu członków.

Art. 30.1. Rada Państwa:

1) zarządza wybory do Sejmu,
2) […],
3) czuwa nad zgodnością prawa z Konstytucją,
4) ustala […] wykładnię ustaw,
5) wydaje [akty prawne] z mocą ustawy,
6) mianuje i odwołuje pełnomocnych przedstawicieli Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w innych państwach […].

Dz.U. 1976, nr 7, poz. 36 (w tekście aktu uwzględniono stan prawny na 16 lutego 1976 r.).

Materiał 2. Fragment mapy politycznej Europy

Zadanie 11.1. (0–2)

Z odniesieniem do odpowiednich punktów art. 30 ust. 1 oraz do obecnych uregulowań w danym zakresie, sformułuj trzy argumenty uzasadniające tezę: *Kompetencje organu władzy, którego dotyczą przytoczone przepisy prawne, w obecnie obowiązującej Konstytucji RP należą do różnych organów.*

- ……
  ……
  ……
- ……
  ……
  ……
- ……
  ……
  ……

Zadanie 11.2. (0–2)

Uzupełnij zdania – podaj nazwy typu organu władzy (A.) i państwa (B.) oraz cyfrę (C.).

Struktura organu wybieranego na podstawie przepisu prawnego z art. 29.1. umożliwia stwierdzenie, że ten organ pełnił funkcję **(A.)** ……..……. głowy państwa.

Współcześnie wśród państw widocznych na mapie tego typu rozwiązanie ustrojowe obowiązuje w **(B.)** ……..…… – państwie oznaczonym na mapie numerem **(C.)** ….. .

Zadanie 12.

O jednym z referendów w województwie mazowieckim

W niedzielę odbyło się referendum dotyczące odwołania burmistrza[, a] 95,91 proc. głosujących mieszkańców opowiedziało się za [jego] odwołaniem […]. W głosowaniu udział wzięło tylko 2056 osób, co daje […] 28,14% głosujących w wyborach z 2018 roku.

wpr24.pl

Zadanie 12.1. (0–1)

Wyjaśnij – odwołując się do obowiązujących rozwiązań prawnych – dlaczego organ wykonawczy <u>nie został</u> odwołany w wyniku referendum, którego dotyczy tekst.

……...

……...

……...

Zadanie 12.2. (0–1)

Podaj nazwy podmiotów, które – zgodnie z obowiązującymi rozwiązaniami prawnymi – mogły wystąpić z wnioskiem o przeprowadzenie referendum wskazanego w tekście.

- ……
- ……

Zadanie 12.3. (0–1)

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Organ, o którym mowa w tekście, to organ wykonawczy w gminach określanych jako miejskie i miejsko-wiejskie.	**P**	**F**
2.	Organ, o którym mowa w tekście, stoi na czele zarządu gminy w gminach określanych jako miejskie i miejsko-wiejskie.	**P**	**F**

Zadanie 13.

Fragment kodeksu obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 154. § 1. Wymiar urlopu wynosi:
1) 20 dni – jeżeli pracownik jest zatrudniony krócej niż 10 lat;
2) 26 dni – jeżeli pracownik jest zatrudniony co najmniej 10 lat.
Art. 155. § 1. Do okresu pracy, od którego zależy wymiar urlopu, wlicza się z tytułu ukończenia: […]
4) średniej szkoły ogólnokształcącej – 4 lata,
5) szkoły policealnej – 6 lat,
6) szkoły wyższej – 8 lat.
Okresy nauki, o których mowa w pkt 1–6, nie podlegają sumowaniu.

Dz.U. 1974, nr 24, poz. 141, z późn. zm. (stan prawny na 17 kwietnia 2024 r.).

Opis sytuacji

Wacław i Michał chodzili do jednej klasy w LO, a następnie studiowali ten sam kierunek – informatykę. Po ukończeniu studiów w 2020 r.:
– Wacław rozpoczął pracę na pełny etat w firmie programistycznej, w której pracuje do dziś,
– Michał zarobkuje nieprzerwanie od tego czasu: realizuje umowy zlecenia dla tej firmy.

Zadanie 13.1. (0–1)

Rozstrzygnij, czy Michał ma prawo do skorzystania z urlopu. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do przytoczonych przepisów prawnych.

Rozstrzygnięcie – ……

Uzasadnienie – ……

……

……

Zadanie 13.2. (0–1)

Wskaż, w którym roku Wacław uzyskał prawo do pełnego wymiaru urlopu. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do przytoczonych przepisów prawnych.

Rok – …….

Uzasadnienie – ……

……

……

Zadanie 14.

Przepisy prawne z kodeksu obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 61^1. § 1. Jeżeli między małżonkami nastąpił zupełny rozkład pożycia, każdy z małżonków może żądać, ażeby sąd orzekł separację.
§ 3. Jeżeli małżonkowie nie mają wspólnych małoletnich dzieci, sąd może orzec separację na podstawie zgodnego żądania małżonków.
Art. 61^4. § 1. Orzeczenie separacji ma skutki takie jak rozwiązanie małżeństwa przez rozwód, chyba że ustawa stanowi inaczej.
§ 2. Małżonek pozostający w separacji nie może zawrzeć małżeństwa.
Art. 61^6. § 1. Na zgodne żądanie małżonków sąd orzeka o zniesieniu separacji.
§ 2. Z chwilą zniesienia separacji ustają jej skutki.

Dz.U. 1964, nr 9, poz. 59, z późn. zm. (stan prawny na 17 kwietnia 2024 r.).

Zadanie 14.1. (0–1)

Dokończ zdanie. Zaznacz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Przytoczone przepisy prawne pochodzą z *Kodeksu*

A. *karnego*.

B. *postępowania administracyjnego.*

C. *postępowania cywilnego*.

D. *rodzinnego i opiekuńczego*.

Zadanie 14.2. (0–1)

Podaj dwie – wynikające z przytoczonych przepisów prawnych – różnice między rozwodem a separacją.

- ……
  ……
  ……

- ……
  ……
  ……

Zadanie 15.

Tekst 1.

Na miano „praw człowieka” zasługują […] prawa, które faktycznie przysługują każdemu człowiekowi niezależnie od płci i koloru skóry, pochodzenia, rasy, języka, przekonań religijnych czy politycznych, a także pozycji ekonomicznej i społecznej [–] prawa, które niezależnie od […] konstelacji politycznych, warunków historycznych są z punktu widzenia czasu ważne zawsze, a z punktu widzenia przestrzeni – wszędzie.

[…] odżył w dyskusjach politycznych spór o właściwe rozumienie tych praw: czy chodzi – zgodnie z zachodnią i mieszczańską tradycją – głównie o prawa do wolności osobistej, czy raczej – zgodnie z koncepcją socjalistyczną – o prawa socjalne, czy też – jak to głosi Trzeci Świat – o pierwszeństwo prawa do fizycznego i kulturalnego przetrwania. […] Jeśli nawet prawa do wolności i prawa do współudziału z jednej strony, i prawa socjalne z drugiej, nie są zasadniczo sprzeczne, to jednak istnieje między nimi pewne napięcie; prawa socjalne nadają bowiem prawodawcy i administracji nowe kompetencje, a wraz z nimi możliwości ingerowania w dziedzinę osobistej wolności.

O. Höffe, *Etyka państwa i prawa*, Kraków 1992, s. 65–75.

Tekst 2.

[…] nie zachodzi konieczny związek między wolnością jednostki a rządami demokratycznymi. Odpowiedź na pytanie: „[K]to mną rządzi?” jest logicznie odrębna od pytania: „Jak dalece rząd ingeruje w moje sprawy?”. W tej różnicy wyraża się ostatecznie z całą mocą kontrast między dwiema koncepcjami wolności – pozytywną i negatywną […]. Właśnie ta „pozytywna” koncepcja wolności: nie wolność od, ale wolność do – do prowadzenia jednego przepisanego sposobu życia – zwolennikom „negatywnego” pojęcia jawi się zazwyczaj jako zwodnicza maska brutalnej tyranii.

I. Berlin, *Cztery eseje o wolności*, Warszawa 1994, s. 190–191.

Zadanie 15.1. (0–1)

Na podstawie tekstu 1. oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Poglądy zaprezentowane przez autora w pierwszym akapicie tekstu 1. wskazują, że nie kwestionuje on uniwersalizmu praw człowieka.	**P**	**F**
2.	Punkty widzenia w sporze, którego dotyczy drugi akapit tekstu 1., nawiązują do podziału praw człowieka na generacje.	**P**	**F**

Zadanie 15.2. (0–1)

Uzasadnij, że poglądy dotyczące praw i wolności człowieka przedstawione w tekstach 1. i 2. są zbieżne.

……

……

……

……

Zadanie 15.3. (0–1)

Dokończ zdanie. Zaznacz właściwe odpowiedzi spośród podanych (A. albo B. oraz 1., 2. albo 3).

Istotny dla europejskiego systemu ochrony praw człowieka akt prawny regulujący prawa, których określenie podkreślono w tekście 1., sporządzono w Rzymie w 1950 roku – ten akt to

A.	*Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*,	będąca obecnie głównym dokumentem w systemie ochrony praw człowieka	**1.**	Rady Europy.
			2.	Unii Europejskiej.
B.	*Karta praw podstawowych*,		**3.**	Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

Zadanie 16.

Materiał 1. Art. 1 Konkordatu

Rzeczpospolita Polska i Stolica Apostolska potwierdzają, że Państwo i Kościół Katolicki są – każde w swej dziedzinie – niezależne i autonomiczne oraz zobowiązują się do pełnego poszanowania tej zasady we wzajemnych stosunkach i we współdziałaniu dla rozwoju człowieka i dobra wspólnego.

Dz.U. 1998, nr 51, poz. 318.

Materiał 2. Art. 1 ustawy z 8 stycznia 1998 roku

Wyraża się zgodę na dokonanie […] ratyfikacji Konkordatu między Stolicą Apostolską i Rzecząpospolitą Polską […].

Dz.U. 1998, nr 12, poz. 42.

Zadanie 16.1. (0–1)

Przytaczając właściwą nazwę konstytucyjną, uzasadnij, że akt prawny, którego fragment przytoczono w materiale 1., jest przykładem aktów będących źródłem powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej.

……

……

……

Zadanie 16.2. (0–1)

Odnosząc się do kompetencji Prezydenta RP, wyjaśnij kwestię konieczności uchwalenia aktu prawnego, którego fragment przytoczono jako drugi.

……

……

……

……

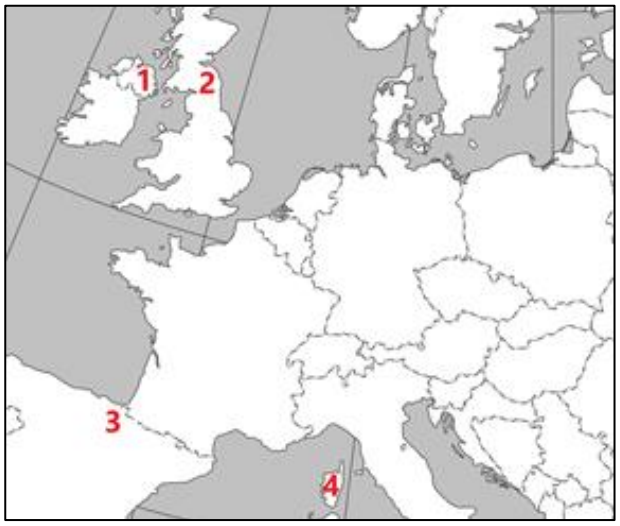
Zadanie 17.

Materiał 1. O separatyzmie w jednym z państw Europy

[W okresie aktywnego funkcjonowania ETA w] zamachach zginęło ponad 800 osób (co drugi był cywilem), tysiące odniosło rany. W 2011 r. organizacja zapowiedziała swoje rozwiązanie. [Region obecnie korzysta] z bardzo szerokiej autonomii, walkę o niepodległość odtąd [prowadzi się] wyłącznie metodami politycznymi.

B.T. Wieliński, K. Korzeniowska, *Narodowa puszka Pandory*, wyborcza.pl

Materiał 2. Fragment mapy politycznej Europy

Nazwy zaznaczonych regionów (w kolejności alfabetycznej):
A. Irlandia Północna,
B. Korsyka,
C. Kraj Basków,
D. Szkocja.

Materiał 3. O zasadzie prawa narodów do samostanowienia

„Wszystkie narody mają prawo do samostanowienia; na mocy tego prawa określają według własnej woli swój status polityczny i swobodnie rozwijają swe życie gospodarcze, społeczne i kulturalne". [Podobnie zasadę tę sformułowano w *Deklaracji zasad prawa międzynarodowego* z 1970 roku, ale dodano w niej także:] „Nic, co zostało powiedziane[,] nie będzie rozumiane jako upoważnienie lub zachęta do podjęcia jakiegokolwiek działania, które prowadziłoby do rozbicia lub naruszenia, całkowicie lub częściowo, integracji terytorialnej lub jedności politycznej suwerennych i niepodległych państw, które postępują zgodnie z zasadą równouprawnienia i samostanowienia narodów […] i które posiadają tym samym rząd reprezentujący całą ludność należącą do danego terytorium […]".

R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2004, s. 134–135.

Zadanie 17.1. (0–1)

Uzupełnij zdanie – podaj nazwę regionu (wybraną spośród A–D) oraz numer (wybrany spośród 1–4), którym oznaczono ten region na mapie.

Materiał 1. dotyczy regionu …….. – regionu oznaczonego na mapie

(w materiale 2.) numerem …. .

Zadanie 17.2. (0–1)

Odnosząc się do zaprezentowanej w materiale 3. wykładni zasady prawa narodów do samostanowienia, sformułuj argument do tezy: *Niepodległość regionu, którego dotyczy materiał 1., byłaby nielegalna*.

……

……

……

……

Zadanie 18.

O wojnie domowej w jednym z państw Bliskiego Wschodu

Trwająca od 2011 roku wojna domowa między siłami wiernymi prezydentowi Baszszarowi al-Asadowi a zbrojną opozycją doprowadziła do destabilizacji politycznej i gospodarczej kraju. […] Intensywne walki sprawiły, że ponad 10,5 milion[a] osób zostało zmuszonych do ucieczki ze swoich domów.
Pomagamy[,] zapewniając dostęp do bezpiecznej wody, żywności i opieki medycznej. […] Najbardziej potrzebującym rodzinom dostarczamy pakiety żywnościowe. Osobom dotkniętym skutkami kryzysu dostarczamy leki i pomoc medyczną[,] a prowadzona przez nas klinika mobilna dojeżdża do potrzebujących.

www.[...].org.pl

Zadanie 18.1. (0–1)

Podaj nazwę typu pomocy, której dotyczy drugi akapit tekstu.

……

Zadanie 18.2. (0–1)

Rozstrzygnij, czy tekst dotyczy konfliktu, którego konsekwencje były jednym z powodów kryzysu w Unii Europejskiej w drugiej dekadzie XXI wieku. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie – ……

Uzasadnienie – ……

……

……

……

Zadanie 19.

Tekst. O szczycie G7

Alternatywą dla „Jednego pasa, jednej drogi”, sztandarowego projektu Xi Jinpinga rozbudowy infrastruktury w biedniejszych krajach, ma być system finansowania ekologicznych inwestycji w źródła energii odnawialnej czy rozwój kolei. Projekt przedstawiony na szczycie G7 mógłby zostać nazwany „miniplanem Marshalla”, gdyby nie to, że pozostaje w odczuciu organizacji pozarządowych zestawem ogólnych idei bez źródeł finansowania.

Ale mimo to Emmanuel Macron i Angela Merkel zgodzili się poprzeć tę ideę tylko pod warunkiem, że nie będzie wymierzona przeciw Chinom, lecz jedynie zostanie zaprezentowana jako „wsparcie dla rozwoju świata”. Podobne stanowisko zajął premier Włoch Mario Draghi. Na bezwzględne wsparcie krucjaty przeciw chińskiemu autorytaryzmowi Joe Biden mógł liczyć tylko ze strony premiera Wielkiej Brytanii Borisa Johnsona.

J. Bielecki, *Szczyt G7. Zachód podzielony w sprawie Chin*, rp.pl

Zdjęcie. Spotkanie głównego organu jednej z organizacji międzynarodowych (Bruksela, 2021 rok)

www.nato.int

Zadanie 19.1. (0–1)

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W tekście o szczycie G-7 nie zostali wymienieni ówcześni liderzy polityczni dwóch państw funkcjonujących w tej inicjatywie – premierzy Japonii i Kanady.	**P**	**F**
2.	Zdjęcie przedstawia polityków uczestniczących w obradach Rady Bezpieczeństwa ONZ.	**P**	**F**

Zadanie 19.2. (0–2)

Sformułuj – odnosząc się w każdym przypadku do jednego z materiałów – argument na rzecz każdej z podanych tez.

Teza 1.: *Nie wszystkie formy wielostronnej współpracy międzypaństwowej są związane z działaniem w ramach organizacji międzynarodowych.*

Argument – ……..

……

……

Teza 2.: Współczesny ład światowy ma charakter policentryczny.

Argument – ……..

……

……

Zadanie 20.

O jednym z traktatów w zakresie integracji europejskiej

Cel: przygotowanie europejskiej unii walutowej i wprowadzenie elementów unii politycznej (obywatelstwo, wspólna polityka zagraniczna i wspólna polityka spraw wewnętrznych). Najważniejsze zmiany: ustanowienie Unii Europejskiej i wprowadzenie procedury współdecyzji, przyznanie Parlamentowi większej roli w procesie decyzyjnym. Nowe formy współpracy między rządami UE – na przykład w obszarze obrony, sprawiedliwości i spraw wewnętrznych.

european-union.europa.eu

Zadanie 20.1. (0–1)

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W traktacie, którego dotyczy tekst, ustanowiono urząd Wysokiego Przedstawiciela Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa.	**P**	**F**
2.	Traktat, o którym mowa w tekście, należy do aktów prawnych będących tzw. prawem pierwotnym UE.	**P**	**F**

Zadanie 20.2. (0–1)

Wyjaśnij, co oznacza, że obywatelstwo, o którym mowa w tekście, ma charakter dodatkowy i zależny.

……

……

……

……

Zadanie 21. (0–5)

Materiał 1. Opis sytuacji

W dniu 15 października 2021 r. został otwarty testament Henryka Lisa, ostatnio zamieszkałego w Kielcach, przy ul. Dalekiej 123 (kod pocztowy 25-319), który od 5 lat był wdowcem. Jego córka, Lidia Szpak, zamieszkała w Gliwicach przy ul. Jasnej 109 (kod pocztowy 44-100) z powodzeniem prowadząca od 10 lat działalność gospodarczą, jak również inna trójka rodzeństwa (dwaj starsi bracia i starsza siostra Lidii) nie zostali uwzględnieni w testamencie, w którym także nie było informacji o ich wydziedziczeniu. Jedynym spadkobiercą został najmłodszy z rodzeństwa: Zdzisław Lis, zamieszkały w Białymstoku przy ul. Kwiatowej 227 (kod pocztowy 15-950). Wartość spadku wyniosła 750 000 (słownie: siedemset pięćdziesiąt tysięcy) złotych. Lidia Szpak postanowiła wnieść sprawę do sądu w celu uzyskania odpowiedniego udziału spadkowego.

Materiał 2. Przepisy prawne z kodeksów obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej

– z zakresu prawa materialnego
Art. 931. § 1. W pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku.
Art. 991. § 1. Zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadał przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachowek).
§ 2. Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu […] przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.
Art. 1008. Spadkodawca może w testamencie pozbawić zstępnych, małżonka i rodziców zachowku (wydziedziczenie) […].

– z zakresu prawa procesowego
Art. 16. Sądy rejonowe rozpatrują wszystkie sprawy z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych.
Art. 17. Do właściwości sądów okręgowych należą sprawy: […]
4) o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa sto tysięcy złotych […].
Art. 39. Powództwo z tytułu dziedziczenia, zachowku, jak również z tytułu zapisu, polecenia oraz innych rozrządzeń testamentowych wytacza się wyłącznie przed sąd ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy […].

Dz.U. 1964, nr 16, poz. 93, z późn. zm.; Dz.U. 1964, nr 43, poz. 296, z późn. zm.
(stan prawny na 17 kwietnia 2024 r.).

Materiał 3. Właściwość terytorialna sądów powszechnych dla adresów podanych powyżej

Białystok: Sąd Okręgowy w Białymstoku [ul. M. Skłodowskiej-Curie 1, 15-950 Białystok] i Sąd Rejonowy w Białymstoku [ul. A. Mickiewicza 103, 15-950 Białystok].
Gliwice: Sąd Okręgowy w Gliwicach [ul. T. Kościuszki 15, 44-100 Gliwice] i Sąd Rejonowy w Gliwicach [ul. Powstańców Warszawy 23, 44-100 Gliwice].

Kielce: Sąd Okręgowy w Kielcach [ul. Seminaryjska 12a, 25-372 Kielce] i Sąd Rejonowy w Kielcach [ul. Warszawska 44, 25-312 Kielce].

Jako Lidia Szpak napisz pozew w związku z sytuacją określoną w materiale 1. Pamiętaj o formalnym charakterze pisma – nie zapomnij określić nazwy, miejsca i daty pisma, danych stron, nazwy sądu i jego wydziału oraz wartości przedmiotu sporu i żądania. Sformułuj także krótkie uzasadnienie, odnosząc się do odpowiednich przepisów prawa materialnego przytoczonych w materiale 2.

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

Zadanie 22. (0–7)

Materiał 1. Fragment ustawy obowiązującej w Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 17. Realizacja prawa osób należących do mniejszości do nauki języka mniejszości lub w języku mniejszości, a także prawa tych osób do nauki historii i kultury mniejszości odbywa się na zasadach i w trybie określonych w ustawie […] o systemie oświaty […].
Art. 18. 1. Organy władzy publicznej są obowiązane podejmować odpowiednie środki w celu wspierania:
1) działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości;
2) integracji obywatelskiej i społecznej.
2. Środkami, o których mowa w ust. 1, mogą być w szczególności dotacje celowe lub podmiotowe […].
4. Środkami, o których mowa w ust. 1, mogą być również środki przekazywane z budżetu jednostki samorządu terytorialnego organizacjom i instytucjom, realizującym zadania służące ochronie, zachowaniu i rozwojowi tożsamości kulturowej mniejszości lub integracji obywatelskiej i społecznej.
5. Dotacje podmiotowe, o których mowa w ust. 2, mogą otrzymywać organizacje mniejszości lub mające istotne znaczenie dla kultury mniejszości instytucje kulturalne.

Dz.U. 2005, nr 17, poz. 141, z późn. zm. (stan prawny na 17 kwietnia 2024 r.).

Materiał 2. Tekst publicystyczny o Wietnamczykach w Polsce

Pierwsi obywatele Wietnamu, którzy przyjechali studiować w naszym kraju, pojawili się na początku lat 50-tych [XX wieku], w odpowiedzi Polski na apel ONZ o udzielenie pomocy edukacyjnej krajom rozwijającym się. […] Polska była więc dla przybyszów z Wietnamu krajem atrakcyjnym, do którego jechali[,] wiedząc, że będą mile widziani. Obraz Wietnamczyka w Polsce kształtował się jako obraz osoby zdolnej, pracowitej, uprzejmej i spokojnej. Studenci ci po ukończeniu nauki zobowiązani byli do powrotu do kraju, jednak wielu z nich pozostało w Polsce i tu zakładało swoje rodziny (niejednokrotnie z obywatelami polskimi), rozpoczynało także pracę i wychowywało swoje dzieci. Dziś to oni – dobrze wykształceni [i dobrze] usytuowani materialnie, absolwenci polskich uczelni tworzą elitę wietnamskiej diaspory w Polsce. […]

[W latach 90. ubiegłego wieku] możemy mówić o drugiej fali imigracji Wietnamczyków do Polski, której rozkwit przypada na lata 1994–1997. […] W chwili obecnej nie jesteśmy w stanie określić dokładnej liczby migrantów wietnamskich zamieszkujących na stałe w Polsce. […] Różne źródła wskazują na liczbę od 20 000 do nawet 40 000 osób. […] Diaspora wietnamska zamieszkuje przeważnie w dużych miastach, takich jak Warszawa, gdzie skupia się ok. 2/3 ogółu, dalej można wymienić[:] Łódź, Szczecin, Gdańsk, Kraków, Wrocław i Zieloną Górę. Społeczność ta jest zróżnicowana pod względem wieku, wykształcenia, religii, jednak nie przeszkadza jej to w tworzeniu dość hermetycznego środowiska […].

Starsi migranci, pomimo zamieszkiwania w Polsce już kilka lub kilkanaście lat, jak i osoby zróżnicowane wiekowo, których pobyt nie przekracza jednego roku, znają tylko podstawowe słowa w języku polskim. Sytuacja jest inna w przypadku osób w średnim i młodym wieku, które często, wykształcone w polskich szkołach, operują językiem polskim w niemniejszym stopniu niż językiem ojczystym. […]

Obok wietnamskiej pagody na warszawskiej Pradze znajdowało się także centrum kultury wietnamskiej. Budowa oraz utrzymanie obu obiektów powstały z funduszy prywatnych jednego z zamożnych migrantów […].

P. Staniszewska, *Kultura i życie religijne migrantów wietnamskich w Polsce*, „Nurt SVD" 2012, nr 46, s. 84–92.

Jako osoba reprezentująca organizację Wietnamczyków w Polsce przygotuj wystąpienie na temat funkcjonowania tej grupy mniejszościowej. Z wykorzystaniem obu materiałów w tym wystąpieniu:

- **przedstaw – odnosząc się do ustawowego definiowania – argumenty za uznaniem Wietnamczyków będących obywatelami polskimi za mniejszość (właściwego typu) oraz zgłoś postulat korekty jednego z ustawowych warunków uzyskania takiego statusu;**
- **przedstaw – wynikające z praw człowieka – możliwości działań członków grupy mniejszościowej Wietnamczyków na rzecz zachowania własnej tożsamości kulturowej oraz uzasadnij, że uzyskanie statusu mniejszości właściwego typu gwarantowałoby większą ochronę tej tożsamości w przypadku dzieci i młodzieży;**
- **zaproponuj działania organizacji (którą reprezentujesz) na rzecz: rozwoju tożsamości kulturowej grupy mniejszościowej Wietnamczyków oraz integracji społecznej i obywatelskiej – działania możliwe po uzyskaniu przez tę grupę statusu mniejszości właściwego typu.**

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

BRUDNOPIS (nie podlega ocenie)

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE
Poziom rozszerzony
Formuła 2023

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE
Poziom rozszerzony
Formuła 2023

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE
Poziom rozszerzony
Formuła 2023